

Konkurenceschopnost regionů

Co je konkurenceschopnost regionu, jaký je její význam a jak ji lze měřit. Jaké jsou rozdíly oproti konkurenci mezi firmami, co způsobuje rozdíly mezi regiony a úroveň jejich konkurenceschopnosti.

Konkurenceschopnost regionu je obvykle chápána jako schopnost regionu nabídnout vhodné podmínky pro fungování jednotlivých subjektů (především firem a jednotlivců). Působením v daném regionu pak tyto subjekty získávají určitou výhodu, kterou by v jiném regionu nezískaly nebo by ji nezískaly v takovém rozsahu, a tím zvyšují svoji vlastní konkurenceschopnost. Regiony tedy mezi sebou soutěží o přitažení či udržení investic, ale i obyvatelstva.

Meziregionální konkurence se podstatným způsobem liší od konkurence mezi firmami či jednotlivci. Jestliže u firemní či personální konkurence může být pouze jeden vítěz, u regionální konkurence tento vztah nemá zdaleka tak přímočarou a jednoznačnou podobu. Jestliže si firma vybere pro svoje působení určitý region, pozitivní efekty se mohou projevit i v regionech ostatních v podobě zvýšené koupěschopné poptávky po zboží, které je vyráběno v těchto regionech (spotřební zboží), nebo po službách v jiných regionech poskytovaných (rekreace). Vedle toho se příznivě projeví také zvýšená nabídka pracovních příležitostí, která může být využita i pracovní silou z regionů s časově únosnou dostupností.

Konkurenceschopnost regionů lze měřit dvěmi základními způsoby:

1. První spočívá v kvantitativním a kvalitativním popisu rozhodujících faktorů, které konkurenceschopnost ovlivňují, tj. *vybavenost regionu technickou infrastrukturou, dostupnost vhodných ploch nebo budov pro podnikání, kvalifikace a mzdová náročnost pracovní síly, fungování veřejné správy a veřejného sektoru, bezpečnost apod..*

2. Druhou možností je měřit samotné důsledky konkurenceschopnosti, tedy ekonomickou úroveň regionu prostřednictvím určitých souhrnných

ukazatelů v přepočtu na jednoho obyvatele, tj. *výši hrubého domácího produktu (HDP) vytvořeného v regionu, daňovou výtěžností, mírou nezaměstnanosti a průměrnými příjmy.*

Meziregionální rozdíly v dosahované výši HDP na jednoho obyvatele jsou úzce spojeny zejména se čtyřmi základními faktory:

- ✚ ekonomickou strukturou vyjádřenou prostřednictvím podílu zaměstnanosti v zemědělství, průmyslu, stavebnictví, tržních a netržních službách na celkové zaměstnanosti; analýzy ukazují, že regiony s vysokým HDP se vyznačují vysokým podílem zaměstnanosti v tržních službách a/nebo průmyslu
- ✚ rozsahem inovací, který lze měřit počtem přihlášených patentů a vynálezů; silné regiony vykazují větší inovační aktivitu
- ✚ dopravní dostupností regionu, která je měřena indexem okrajovosti zahrnující nejen vliv geografické polohy, ale i rozdíly ve vybavenosti dopravní infrastrukturou; regiony s nadprůměrným HDP jsou lépe dopravně dosažitelné
- ✚ kvalifikací pracovní síly, která je vyjadřována podílem obyvatelstva s dosaženým vysokoškolským, středoškolským a základním vzděláním na počtu obyvatel věkové skupiny 25-59 let; ve vyspělých regionech je vykazován větší podíl obyvatelstva s dosaženým vyšším stupněm vzdělání.

Konkurenceschopnost regionu je možné vyjádřit pouze na základě komparativní analýzy, tedy porovnáním s ostatními regiony.

Na konkurenceschopnost regionu má vliv prováděná regionální politika.

Regionální politika

Regionální politika může být definována jako soubor cílů a opatření, které mají za cíl snižování rozdílů v sociálně ekonomické úrovni regionů. Tato opatření mohou být buď přijímána a realizována přímo z úrovně regionů a obcí, tj. regionální samosprávy (v našem případě krajských úřadů či magistrátů a obecních úřadů) či ze státní

úrovně. Většinou je však nelze takto rozlišovat, jelikož existuje určitá kooperace a provázanost .

Pro intervenci (ať už státní, či místní povahy) musí být splněny 3 předpoklady:

1. **Existence meziregionálních rozdílů** (problémem ovšem je jak rozpoznat meziregionální rozdíly - za jaké územní jednotky a podle jakého kritéria?).
2. **Politické klima, tj. ochota tyto meziregionální problémy řešit** – ať už na regionální či celostátní úrovni. Názory na intervenci do volného trhu se různí – odpůrci zásahů regionální politiky do volného trhu argumentují zachováním konkurenčního prostředí a individuální zodpovědností jedinců se svobodou pohybu. Argumenty příznivců regionální politiky hovoří o neexistenci vyrovnávacího efektu volného trhu, o prakticky omezené možnosti volného pohybu pracovních sil, v potaz berou i hlediska neekonomická – sociální. V různých zemích panuje různá politická tolerance vůči meziregionálním problémům.
3. **Ekonomická síla státu vyrovnávat meziregionální disparity**

Je nutné rozlišovat cíle a nástroje regionální politiky. Konkrétními cíly může být snižování meziregionálních rozdílů v nezaměstnanosti, v průměrných příjmech, HDP na obyvatele, apod. Nástroji pak mohou být přitažení investic do regionu, stimulace vnitřních rozvojových zdrojů či dosídlování oblastí, stabilizace obyvatelstva, podpora imigrace, apod.

Zajišťovací regionální politika je zaměřena na podporu nejslabších regionů a odstranění největších sociálních a ekonomických nerovností. Strategická regionální politika posiluje atraktivitu a konkurenceschopnost dynamických regionů a aglomerací s očekáváním příznivého dopadu na stát jako celek (příkladem je regionální politika směřovaná na podporu konkurenceschopnosti prostoru Randstadu v Nizozemí vůči světovým metropolím typu Paříže, Londýna či Bruselu).

Pojetí regionální politiky v Evropě vychází z kombinace různých přístupů a nástrojů. Typickou je snaha ne o řešení následků, ale spíše o řešení příčin vzniku meziregionálních rozdílů. Příznačným je také odklon od myšlenky krátkodobých okamžitých efektů a snaha o dlouhodobá strategická řešení.

Regionální orientace bývá implantována i do sektorových politik (sociální, či průmyslové).

Mezi hlavní užívané nástroje regionálního rozvoje a následně zvyšování konkurence-schopnosti patří:

1. ***podpora SME,***
2. ***podpora tvorby a šíření inovací,***
3. ***deregulační opatření,***
4. ***decentralizační opatření,***
5. ***celá řada lokálních či regionálních iniciativ (networking, regionální marketing, infrastrukturní příprava, strategické plánování, after care péče, apod.)***

ad 1.) ***Podpora SME*** a vztah k regionálnímu rozvoji patří mezi diskutovaná témata. Byla zpracována řada studií, které s různými výsledky hodnotily přínos malých a středních firem pro snižování regionální nezaměstnanosti či pro přenos inovací. Platí zde pravděpodobně nutnost diferencovat jednotlivé malé a střední firmy jednak sektorově a jednak podle jejich rozvojové dynamiky. Proto obecně regionální politika upouští od plošné podpory MSP a je zaměřována stále více selektivně, na podniky dynamické a technologicky inovativní.

Jako přínos pro regionální rozvoj a zvyšování konkurenceschopnosti je oceňována vyšší flexibilita MSP, schopnost technických inovací (to platí ale spíše pro transformující se ekonomiky, resp. v rámci nových rozvíjejících se odvětví – ve vyspělých zemích udržují v tradičních odvětvích kvalitnější výzkum především velké firmy). Malé a střední firmy fungují rovněž jako škola pro začínající podnikatele a tím přispívají k ozdravení regionálního trhu práce. Stav MSP je důležitým ukazatelem podnikatelského klimatu v regionu. Nástrojem na podporu MSP bývá usnadnění přístupu ke kapitálu (půjčky), ztransparentnění a zjednodušení administrativních procesů, dále pak různé formy poradenství a podpůrných služeb.

ad 2.) ***Schopnost vytvářet a přijímat inovace*** sehrává stále důležitější roli při regionálním rozvoji. Tato schopnost je výrazně určována sektorovou strukturou regionálního hospodářství (některá odvětví jsou inovativnější než ostatní) a velikostní

skladbou a hierarchií/autonomií podniků. Cílem regionální politiky na podporu inovací je většinou zvýšení konkurenceschopnosti regionu ve smyslu tzv. high-road (založeno na vysoké kvalitě výrobků a kvalifikované pracovní síle), tj. opakem k low road (založeno na nízké ceně práce).

Mezi používané nástroje patří např. zřizování vědeckých parků (jde většinou o společnou aktivitu místní správy a soukromých firem, resp. vysokých škol). Cílem není ani tak podpora podnikatelů jako vytvoření spolupracujících sítí mezi organizacemi (tzv. podpůrnou infrastrukturou), podniky a místní správou, popřípadě poskytování poradenských, výzkumných a experimentálních vazeb.

Dalším nástrojem může být přímé posilování inovační infrastruktury – zakládání a provozování organizací jejichž úkolem je transfer technologií. Tyto nástroje bývají často výsledkem realizace tzv. regionálních inovačních strategií sdružujících významné regionální aktéry v oblasti technologií.

Za možné riziko používání nástroje podpory inovací je možné rozevírání nůžek mezi starými a mladými (inovativnějšími) obory.

ad 3.) Jde v podstatě o **odstranění/zmírnění regulačních společenských nástrojů ve vybraných regionech**, resp. zónách – příkladem může být podstatné zjednodušení územně-plánovacích procesů, stavebního řízení či dokonce daňové úlevy (regionalizace daňových sazeb).

Spadá sem zřizování tzv. podnikatelských zón – často v upadajících starých průmyslových oblastech za účelem jejich znovuoživení, příprava technické infrastruktury na náklady veřejného sektoru.

ad 4.) **Decentralizačními opatřeními** se rozumí stále silnější přenos kompetencí a pravomocí ze státní úrovně na úroveň místní a regionální. Základní filosofií je myšlenka, že místní orgány mají více informací o potřebách a možnostech rozvoje svých regionů. Tento postup se nejvíce odráží ve změnách hlavní agendy měst a regionů – zatímco původně to byla péče o životní prostředí a infrastrukturu, v současnosti je to podpora podnikání a dokonce zkvalitňování lidských zdrojů (tzv.

urban/regional entrepreneurialism = podnikatelské jednání měst a regionů). V užším smyslu pak jde o to, že města či regiony mohou např. sami rozhodovat o výši investičních pobídek jednotlivým investorům – takto byla decentralizace provedena např. v Nizozemí. Regiony či města si pak mohou sama vytvořit jakýsi preferenční seznam investorů s ohledem na svoje podmínky, školství či ekologickou situaci.

ad 5.) **Lokální iniciativy** (často za využití celostátně poskytovaných a vytvářených podmínek – viz. programy rozvoje průmyslových zón) jsou základem tzv. vnitřního (endogenního) růstu regionu. Z hlediska infrastrukturních aktivit sem patří zejména nabídka volných ploch, budov či pozemků pro podnikání.

Další aktivity se zaměřují spíše na vytváření kooperačního, resp. institucionálního rámce – sem patří také PPP (public private partnership = veřejně soukromé partnerství). Jde o oboustranně výhodnou veřejně-soukromou spolupráci, kde většinou soukromý partner dodává know-how a část kapitálu, místní správa pak třeba pozemky a kapitál. Takto se realizují např. projekty s dlouhodobou návratností, či projekty finančně přesahující možnosti místní správy.

Luděk Sýkora vyčlenil ve svém výzkumu sedm oblastí, ve kterých je spolupráce v českých městech uskutečňována. Jde o následující:

- ⌚ bytová výstavba,
- ⌚ zásobování teplem, vodou a kanalizace,
- ⌚ příprava průmyslové zóny,
- ⌚ výstavba technické infrastruktury a komunikací,
- ⌚ cestovní ruch, sport, rekreace,
- ⌚ rozvoj obecních nemovitostí a služeb.

Příkladem relativně úspěšného projektu PPP může být třeba projekt Českého technologického parku v Brně spojující kapitál a know-how nadnárodní společnosti P&O (Bovis Ltd.) a pozemky Statutárního města Brna.

Dalším typem lokálně efektivního nástroje je tzv. after care (=následná péče o investory). Vycházení vstříc jejich potřebám má za cíl udržet v regionu jejich pobočky a posílit návaznost na regionální subdodavatele (konkrétním příkladem after care

nástroje může být např. „survival kit“ pro zahraniční investory vydaný Regionální rozvojovou agenturou Jižní Moravy).

Evropská Unie a konkurenceschopnost – nová podoba RP v letech 2007-2013

V únoru 2004 Komise představila návrh budoucí podoby regionální politiky, který označuje její tři hlavní cíle po roce 2007. **Cíl Konvergence** je zaměřen na členské státy a regiony, jejichž HDP na jednoho obyvatele je nižší než 75% průměru v rozšířené EU, což je z velké části případ nových členských států. Přejídná a specifická podpora bude poskytnuta regionům, které v souvislosti s rozšířením Evropské Unie již nadále nejsou příjemci podpory v rámci současného Cíle (1) a také nejvzdálenějším regionům. **Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost** zaměřený na země nespádající pod Cíl konvergence bude podporovat na jedné straně programy regionálního rozvoje, které posílí regionální konkurenceschopnost a atraktivitu. Další programy budou zacíleny na podporu schopnosti pracovní síly a podniků přizpůsobit se změně a vývoji pracovních trhů. Třetí **Cíl Evropská teritoriální spolupráce** má posílit **přeshraniční spolupráci** a výměnu zkušeností v rámci celé EU

- regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost – je zaměřena na omezený počet politických priorit provázaných s cíli Lisabonu a Göteborgu (předjímnání a podpora regionálních změn, pomoc občanům předvídat a reagovat na změny - má dopady na trh práce); bude uplatňována ve všech členských státech a regionech, které se nekvalifikují pro cíl konvergence (to jsou regiony procházející strukturálními změnami, stávající Cíl 2 a 3); programy pro zaměstnanost budou organizovány na národní úrovni; regionální programy budou zjednodušeny. Bude definována odpovídající rovnováha mezi geografickými a tematickými víceletými rozvojovými plány. V této kategorii budou podporovány regiony, které nesplní kritéria zařazení pod cíl konvergence (očistěno o statistický efekt); bude alokováno 17,3 % prostředků vyčleněných na politiku soudržnosti, realizováno prostřednictvím ERDF, ESF.

Závěr

Moderní technologie jsou v současné době chápány jako jeden ze základních faktorů ekonomické prosperity regionů. Jejich rozvoj a mobilita je podporována z různých zdrojů at' již na národní či nadnárodní úrovni. Zejména většina odvětví zpracovatelského průmyslu je na implementaci moderních technologií do svých výrob

existenčně závislá, protože zavádění nových progresivních technologií a inovativní chování firem značně zvyšuje jejich konkurenceschopnost. Právě ta je považována za jednu ze základních komparativních výhod v rozvoji regionů.

Rychlý a účinný transfer nových technologií, výsledků vědy a výzkumu vysokých škol a jiných vědecko technických organizací je základním kamenem prosperity a konkurenceschopnosti západních ekonomik. Právě rychlost, kterou se zavádějí nové inovace do výrobní praxe, je kritickým faktorem pro zkracování inovačního cyklu a tím otevírá prostor opět pro další a další technická (technologická) vylepšení. Velkou výhodou mají zejména malé a střední podniky (MPS), které jsou schopny výsledky vědy a výzkumu aplikovat rychleji (obvykle za nižších nákladů) než firmy velké. Vzhledem k technologické i výrobní izolaci, která ovlivňovala českou (československou) ekonomiku až do konce 80. let 20. století, nebyla v českém prostředí žádná kvalitně fungující infrastruktura využívaná k transferu vyspělých technologií ani do České republiky ze zahraničí, ani v rámci našeho státu. Důkazem tohoto faktu byla v samotném počátku 90. let stále se zvětšující technologická propast, a to zejména v odvětvích zpracovatelského průmyslu (elektrotechnika, elektronika, strojírenství apod.)

Mezi hlavní bariéry prosazování moderních technologií v podnicích zpracovatelského průmyslu v první polovině 90. let 20. století lze uvést:

- ✚ **nedostatek kapitálu na nákup nové technologie nebo na její vývoj**, tento fakt je úzce spjat s absencí aktivní státní podpory průmyslového výzkumu,
- ✚ **absence zdravého technologického – inovačního trhu**,
- ✚ **nerovnováha mezi nabídkou know-how či volných výzkumných a vývojových kapacit ze strany vědecko-výzkumných institucí a poptávkou po uvedených službách zejména ze strany MPS**, které si vlastní výzkum a vývoj často nemohou dovolit.
- ✚ Jakási **zakořeněná neochota přijímat tuzemské patenty od jiných subjektů do vlastní výroby**.

Některé z vyjmenovaných bariér (a zejména tu první z nich) se snaží pomocí svých specializovaných programů překonat Operační program průmysl a podnikání. Na tomto místě je třeba jmenovat především program Inovace.

Otázka konkurenceschopnosti regionů a jejího zvyšování je tedy záležitostí nejen státní samosprávy a správy, ale také EU a inovace patří k nejdůležitějším nástrojům regionální politiky ke zvyšování konkurenceschopnosti regionů.

Závěrem je tedy možno říci, že konkurenceschopnost regionu tedy:

- ⌚ ***Vychází ze základny úspěšných firem***
- ⌚ ***Úspěšné firmy jsou inovativní***
- ⌚ ***Inovace a technologie vytvářejí konkurenční výhodu..., která vede k***
- ⌚ ***Růstu, prosperitě, stabilitě, větší zaměstnanosti...a dále k***
- ⌚ ***Ekonomickým přínosům pro místní komunitu***

Inovační procesy

Seminární práce

Konkurenceschopnost regionů-inovace

Petra Patíková

(Učo 62903)

